

proeve van onderzoek naar de kwaliteit van gegevens bekomen via het survey-interview*

Geert Loosveldt

INLEIDING

De doelstelling van het survey-interview is het op een betrouwbare wijze bekomen van geldige informatie. De minimale voorwaarde daarvoor is de aanwezigheid van een betrouwbaar respondent. De rol van de betrouwbare respondent "is based on the conception that if one is asked information, one is expected to give responses that are, to the best of one's knowledge, in accordance with reality" (Dijkstra en Van der Zouwen, 1978, 63). Dit betekent dat wanneer het gaat om feiten er een perfecte overeenstemming is met de werkelijkheid en wanneer het gaat om opvattingen het een juiste registratie is van de persoonlijke opinie.

Er is reeds heel wat twijfel geuit over de realiseerbaarheid van deze doelstelling. De vragen "Knowledge from what" (Phillips, 1971) en "Do they tell the truth?" (Hyman, 1944) illustreren deze twijfel op markante wijze.

In wat volgt zullen we proberen een onderzoeksstrategie te ontwikkelen die het mogelijk maakt na te gaan in welke mate binnen een bepaald onderzoek de hogerge-noemde doelstelling gerealiseerd werd en dit zonder een aanzienlijke verzwaring van de observatie. Onmiddellijk daarbij aansluitend zal gepoogd worden een inzicht te krijgen in een aantal factoren die de geldigheid van de gegevens beïnvloeden. Het materiaal dat voor deze analyse gebruikt werd is verzameld geworden in het kader van het onderzoek naar sport en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen 1980. In het totaal werden 67 interviewers die gezamenlijk 1502 respondenten bevroegden in de analyse betrokken (1).

EEN EERSTE DIAGNOSTISCH MOMENT : INTERVIEWER-VARIANTIE

Een eerste variabele welke we in de analyse betrekken is de variabele "interviewer". Uitgangspunt daarbij is dat het effect van variabelen, waarvan logischerwijze verondersteld mag worden dat ze inhoudelijk niet de minste verklarende waarde hebben, wordt nagegaan.

Door het nagaan van : "that proportion of total variance in responses to an interview item which can be attributed to differences among interviewers" (Freeman & Butler, 1976, p. 79) komen we terecht in het interviewer-variantie onderzoek. Nagaan van de interviewer-variantie heeft echter slechts zin als mag aangenomen worden dat interviewers vergelijkbare respondenten hebben geïnterviewd. Om dit na te gaan gebeurden

kontroles op vanuit inhoudelijk oogpunt beschouwd relevante achtergrondskennmerken (Bollen e.a., 1982, deel 2) : geslacht, leeftijd en het al of niet studeren. Bij geen enkel van deze variabelen konden significante verschillen tussen de respondenten van de onderscheiden interviewers worden waargenomen. Nemen we daarbij het feit dat er geen matching gebeurde tussen interviewers en respondenten dan kunnen we ons inziens aannemen dat verschillende interviewers bijna vergelijkbare respondentengroepen interviewden. We zijn ons ervan bewust dat het probleem van regio-variantie dat ontstaat doordat een interviewer toegewezen wordt aan een bepaalde regio – met als gevolg dat interviewer-variantie en regio-variantie kunnen worden omgewisseld – daarmee niet wordt ondervangen. Vandaar dat we er in de loop van de analyse ook rekening mee zullen houden. De resultaten van de eerste variantie-analyses met als onafhankelijke variabele de interviewer en als afhankelijke variabelen de drie basisvariabelen van het onderzoek nl. het aantal sporttakken dat men het laatste jaar beoefend heeft, het aantal ooit beoefende sporten en het aantal sporten waarvoor men ooit belangstelling heeft gehad voor de competitie vinden we in tabel 1.

Tabel 1
Interviewer-variantie bij drie basisvariabelen

	F (1)	Eta ² (2)
Aantal beoefende sporten	2.375*	0.10
Aantal ooit beoefende sporten	4.487*	0.17
Aantal sporten belangstelling	5.531*	0.20

N = 1502

1. * betekent sig. op 0.01.
2. Eta² is gelijk aan de proportie verklaarde variantie.

Een eerste vaststelling – onder het voorbehoud van de regio-variantie (cfr. infra) – is dat verschillende interviewers verschillende aantallen geregistreerd hebben en dat wanneer het gaat om ooit beoefende sporten en aantal sporten belangstelling de interviewers een aanzienlijk deel van de variantie verklaren. Dit laatste brengt ons tot een tweede vaststelling dat wanneer de vaagheid van de vraagstelling toeneemt de “verklaringskracht” van de variabele interviewer groter wordt. Wanneer we de vragen op basis waarvan de aantallen tot stand gekomen zijn van naderbij bekijken, zien we immers dat er bij de eerste vraag een duidelijke referentieperiode gesteld wordt (het laatste jaar). De derde vraag verschilt van twee andere in die zin dat belangstelling vager is dan beoefenen.

Een vage vraagstelling vereist meer interpretatie. Tijdens de verschillende interviews per interviewer wordt deze interpretatie onder impuls van de interviewer in dezelfde richting gestuurd. Interviewers verschillen echter onderling in hun interpretatie wat verschillend interviewergedrag tot gevolg heeft, op die manier bekomen we op de drie basisvariabelen soms grote verschillen in gemiddelden tussen de interviewers.

Voor 1 van de vier in het onderzoek onderscheiden verstedelijkingsgraden nl. de industriële steden werd deze analyse herhaald om op die manier een zicht te krijgen op

het effect van de regio. Enkel die interviewers werden in de analyses betrokken die meer dan tien respondenten in geïndustrialiseerde steden hadden geïnterviewd. De beperking tot één van de vier categorieën was noodzakelijk wegens de te kleine aantallen in de andere types van gemeenten. De analyse gebeurde aldus met 40 % van de respondenten. Gezien er per interviewer soms een aantal respondenten niet in de analyse werden opgenomen, werd er nagegaan of er verschillen bestonden tussen de interviewers op de variabelen leeftijd, geslacht en het al of niet studeren. Er werden geen verschillen vastgesteld wat betreft leeftijd en het al of niet studeren ; wel waren er geringe verschillen bij de variabelen geslacht.

Tabel 2
Interviewer-variantie bij drie basisvariabelen binnen de industriële steden

	F	Eta ²
Aantal beoefende sporten	2.30*	0.09
Aantal ooit beoefende sporten	4.86*	0.17
Aantal sporten belang	5.65*	0.19

N = 602

Op basis van resultaten van tabel 2 en onder het voorbehoud dat regio of streek niet helemaal gelijk is aan een verzameling gelijksoortige gemeenten menen we toch te mogen stellen dat deze elementaire vorm van onder controle houden van een element dat verband houdt met de aard van de plaats waar de interviews werden afgenomen de interviewer-variantie nagenoeg niet beïnvloedt.

Na deze variantie-analyse op de drie basisvariabelen werden nog een aantal analyses uitgevoerd op een aantal opinie vragen van het type : "vindt U dat ..." met als antwoordmogelijkheden ja en neen. Verwacht werd dat, gezien de kans op interviewer-variantie groter is bij houdingsvragen dan bij feitelijke vragen, ook op deze variabelen significante verschillen tussen de interviewers zouden gevonden worden. Sociale wenselijkheid speelt daarbij een niet onbelangrijke rol : "volgens de beoordelaars lenen de houdingsvragen zich meer voor het geven van sociaal-wenselijke antwoorden dan de feitelijke vragen". (Dijkstra, 1979, p. 279)

De resultaten in tabel 3 bevestigen deze verwachting.

Tabel 3
Interviewer-variantie bij opinie vragen

	F	Eta ²	N
Voldoende sporthallen	7.44*	0.26	1456
Voldoende sportterreinen	2.89*	0.12	1444
Voldoende speeltuinen	3.49*	0.14	1437
Vreemdelingen gelijke kansen	1.78*	0.09	1244
Gehandikapten gelijke kansen	3.68*	0.13	1385
Voldoende sportmogelijkheden	3.19*	0.13	1455

Ook hier werd de analyse herhaald voor de interviews afgenomen binnen de industriële steden. Ook hier bleven alle resultaten significant. Er dient evenwel opgemerkt te worden dat de verklaringskracht in geringe mate bij alle variabelen afnam.

Bij het eerste diagnostisch moment stelden we vast dat zowel bij de drie feitelijke basisvariabelen als bij een aantal opinie vragen verschillende interviewers meer dan toevallig verschillende antwoorden registreerden en dit onafhankelijk van kenmerken van de respondenten. In sommige gevallen bleek dit een aanzienlijk deel van de variantie te verklaren. Een belangrijke faktor die in verband kon gebracht worden was de vaagheid van de vraagstelling, die wellicht meer ruimte biedt voor interpretatief gedrag van de interviewer. Interpretatief gedrag dat we hypothetisch in functie stellen van de rapportering omtrent hun eigen actuele of vroegere sportbeoefening en hun belangstelling. In een volgend punt wordt dit verder uitgewerkt.

Sportieve interviewers – sportieve respondenten

Tijdens de interview-instructie werd aan alle interviewers o.a. gevraagd om de delen van de vragenlijst welke betrekking hebben op hun actuele en vroegere sportbeoefening en belangstelling voor sport in te vullen. Op basis van dit materiaal was het mogelijk om de respondenten driemaal in twee groepen in te delen :

- indeling 1 : respondenten geïnterviewd door interviewers die veel actuele sportbeoefening rapporteerden tegenover respondenten geïnterviewd door interviewers die weinig actuele sportbeoefening rapporteerden.
- indeling 2 : respondenten geïnterviewd door interviewers die veel vroegere sportbeoefening rapporteerden tegenover respondenten geïnterviewd door interviewers die weinig vroegere sportbeoefening rapporteerden.
- indeling 3 : respondenten geïnterviewd door interviewers die een grote belangstelling rapporteerden tegenover respondenten geïnterviewd door interviewers die weinig belangstelling rapporteerden.

Als indelingskriterium werd bij deze twee-deligen telkens het gemiddelde van de respondenten van de drie variabelen genomen.

De vraag die zich nu stelt is of er verschillen te vinden zijn tussen de op deze wijze gevormde groepen van respondenten voor de drie basisvariabelen. Op deze manier komen we tot een specificatie van het uitgangspunt. Er wordt trouwens getest of kenmerken van interviewers waarvan verondersteld wordt dat ze geen effect hebben op de antwoorden van de respondenten samenhangen met deze antwoorden en een bepaalde verklaringskracht hebben.

In tabel 4 vinden we – volgens de zojuist gedefinieerde indeling – de gemiddelden per categorie voor de drie basisvariabelen. Telkens wordt de bijbehorende F-waarde vermeld.

De indeling op basis van de belangstelling van de interviewer levert bij twee van de drie basisvariabelen significante verschillen op. Respondenten geïnterviewd door interviewers die voor zichzelf een sterke belangstelling rapporteerden hebben gemiddeld

Tabel 4
Samenhang interviewerkenmerken met respondentkenmerken wat betreft de drie basisvariabelen

		Akt. beoefening		Ooit beoefen.		Belangstelling	
		\bar{X}	F	\bar{X}	F	\bar{X}	F
Indeling 1	weinig	4,19	0,51	4,02	2,01	8,84	1,20
	veel	4,02		4,34		8,33	
Indeling 2	weinig	4,25	0,33	3,90	4,35*	8,94	0,72
	veel	4,09		4,44		8,49	
Indeling 3	zwak	4,25	0,95	3,92	10,81**	6,81	54,35**
	sterk	4,02		4,64		10,09	

* significant op 0.05

** significant op 0.01

signifikant meer sporten ooit beoefend en hebben gemiddeld significant meer belangstelling dan respondenten die geïnterviewd werden door interviewers die zelf een zwakke belangstelling rapporteerden. Vooral wat betreft belangstelling van de respondent zijn de verschillen erg groot.

Ook blijkt dat er bij de indeling op basis van ooit beoefening significante verschillen bestaan juist bij de variabele aantal ooit beoefende sporten. Verder zien we dat wat de indeling op basis van de actuele sportbeoefening betreft er geen significante verschillen bestaan.

De gevonden samenhangen zijn, ons inziens, een ondersteuning van de stelling dat een vage vraagstelling een interpretatief ingrijpen van de interviewer mogelijk maakt en dat dit gebeurt in functie van zijn eigen rapportering daaromtrent (2).

EEN TWEDE DIAGNOSTISCH MOMENT : ANALYSE VAN DE INTERVIEWDUUR

Een interview kan gedefinieerd worden als een verzameling van interactieketens waarbinnen men telkens komt tot de registratie van de verbale reactie van de respondent op de stimulus, nl. de vraag. Gezien – binnen het interview zoals hier gedefinieerd – één van de basisregels is dat tijdens elk interview alle vragen op dezelfde wijze moeten gesteld worden, telt iedere verzameling normaliter evenveel elementen. Op basis daarvan lijkt het ons gegrond te veronderstellen dat de duur per interview een symmetrisch verdeelde variabele is met een kleine spreiding. Afwijking van deze verdeling kan dan ook beschouwd worden als een indicatie van een ongelijke stimuluskonditie en “it is of primary importance to secure, as much as is possible, the equivalence of the stimulus conditions in the interviews. If these are not equivalent, measurement may be biased and it may be unwarranted to group responses together for the purposes of statistical analyses” (Brenner, 1981, p. 115).

In vrijwel elke vragenlijst zijn niet alle vragen van toepassing op alle respondenten en varieert het aantal vragen in functie van een aantal respondentenkenmerken. In het

sport- en vrijetijdsbestedingsonderzoek was dit in sterke mate het geval omdat per beoefende sporttak een redelijk groot aantal bijkomende vragen diende gesteld te worden. Hetzelfde maar in mindere mate was dit het geval met het aantal ooit beoefende sporten en het aantal sporten waarvoor men ooit belangstelling had. De interviewduur zal dan ook in sterke mate bepaald worden door deze drie variabelen. De resultaten van de multiple regressieanalyse – die te vinden zijn in tabel 5 – met als afhankelijke variabele de interviewduur uitgedrukt in minuten en als onafhankelijke variabelen de zo juist opgenoemde kenmerken bevestigen dit.

Tabel 5

Regressieanalyse van de effecten van de drie basisvariabelen op de interviewduur

Variabele	Regressie coëf.	Gestand. Regressie Coëf. (Beta)	Standaard fout Regressie Coëf.
Aktuele beoefening	2,49	0,43	0,13
Ooit beoefening	1,05	0,16	0,15
Belangstelling	0,35	0,11	0,07

In de eerste kolom vinden we de partiële regressiecoëfficiënten die aangeven welke het effect is van een verandering van 1 van de onafhankelijke variabelen onder konstanthouding van de 2 overigen op de interviewduur. Bij de gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt zijn de effecten uitgedrukt maar onafhankelijk van de meeteenheid van de variabelen. Het gaat m.a.w. om de hoeveelheid verandering in interviewduur, gemeten in z-scores, ten gevolge van één z-score verandering van een van de onafhankelijke variabelen. Alvorens over te gaan tot een evaluatie van de akkuraatheid van de regressievergelijking lijkt een analyse van de frekwentieverdeling van de interviewduur bij respondenten die geen enkele sport beoefenen aangewezen.

Enkele spreidingsmaten zijn :

- variatiebreedte 90 minuten
- minimum = 25 min. ; maximum = 115 min.
- standaarddeviatie = 17 min.

Scheefheid : skewness = 0.69 (0 bij perfecte symmetrie) (3)

Uit deze maten blijkt een afwijking van de vooropgestelde theoretische verwachte verdeling. Wanneer we dit als een indicatie beschouwen van ongelijke stimuluscondities stelt zich de vraag of op basis daarvan een vertekening in de antwoorden ontstaat. De evaluatie van de akkuraatheid van de regressieanalyse biedt ons een aanzet tot een antwoord op deze vraag. De drie onafhankelijke variabelen verklaren gezamenlijk 29 % van de variantie van de interviewduur. De evaluatie van dit percentage gebeurt het best door het af te zetten tegenover de “verklaringskracht” voor de interviewduur door de variabele interviewer. De variantie-analyse levert ons een η^2 van 0.30 ($F = 9.19$). Er zijn dus duidelijk vlugge en trage interviewers aan het werk en dit verklaart de variantie in interviewduur in even sterke mate dan de drie basisvariabelen. De vraag die hier onmiddellijk bij aansluit is of vlugge interviewers andere resultaten bekomen dan interviewers die een interview trager afwerken. Dit verschil kan immers opgevat worden als een verschil in stimulusconditie.

Trage versus vlugge interviewers

Om na te gaan of er verschillen bestaan tussen vlugge en trage interviewers werd er een dichotome variabele gekonstrueerd nl. interview afgenomen door een interviewer met een gemiddelde duur minder dan een uur en meer dan een uur. Tussen beide groepen werden er significante verschillen vastgesteld bij de drie basisvariabelen. Opnieuw neemt de verklaringskracht van de indeling toe met de vaagheid van de vraagstelling.

Tabel 6

Vershil tussen vlugge en trage interviewers op de drie basisvariabelen

	Aktuele beoefening \bar{X}	Ooit beoefe- ning \bar{X}	Belang- stelling \bar{X}	N
Vlugge interviewers	3,39	3,19	5,57	339
Trage interviewers	4,27	4,54	9,35	1163
F	10,70**	30,08**	56,07**	

Dat de interviews afgenomen door interviewers met een gemiddelde duur minder dan een uur lagere gemiddelden bekomen op de drie variabelen lijkt op het eerste zicht vrij logisch. We hebben trouwens reeds gezien dat de drie variabelen mede de duur bepalen. Toch zijn er een aantal aanwijzingen dat men weinig aktuele of vroegere sportactiviteiten en belangstelling registreert omdat men vlug interviewt en dat het niet zo is dat men vlug interviewt omdat men weinig te bevragen heeft.

Een eerste aanwijzing is dat het vastgestelde verschil het grootst is bij het aantal sporten waarvoor men belangstelling heeft en dat juist die variabele het minst de duur bepaalt. In iets mindere mate is dat ook het geval voor het aantal ooit beoefende sporten.

Indien men effectief respondenten heeft geïnterviewd die minder aan sport doen dan is er geen reden om aan te nemen dat dit zich toespitst op bepaalde groepen respondenten. We verwachten dus niet dat de gevonden samenhang tussen de drie basisvariabelen en het geïnterviewd worden door vlugge of trage interviews verschilt binnen bepaalde categorieën van respondenten die naar de drie basisvariabelen toe relevant zijn. M.a.w. we verwachten geen interactie-effecten.

Het verschil wat betreft aktuele sportbeoefening tussen respondenten die geïnterviewd werden door vlugge of trage interviewers is echter het grootst bij die groepen waarvan uit het onderzoek blijkt dat ze het meest aan sport doen.

We illustreren dit aan de hand van verschillen in aktuele sportbeoefening tussen mannen (meest sport) en vrouwen enerzijds en het al of niet studeren anderzijds (zie tabellen 7 en 8).

De gevonden interactie-effecten suggereren een "besparende aktiviteit" van de krant van de interviewer bij die groepen die zich er het best voor lenen. Dergelijke aktiviteit heeft een effect op de gevonden samenhangen. Zo zien we dat binnen de totale steek-

Tabel 7

Gemiddeld aantal aktueel beoefende sporten naar geslacht en vlugge of trage interviewer

Geslacht	Man		Vrouw	
Interviewer	Vlug	Traag	Vlug	Traag
\bar{X}	3.80 (180)	5.08 (551)	2.90 (158)	3.54 (610)
Vershil	1.28		0.64	

Tabel 8

Gemiddeld aantal aktueel beoefende sporten naar al of niet studeren en vlugge of trage interviewer

Studeren	Nog studeren		Afgestudeerd	
Interviewer	Vlug	Traag	Vlug	Traag
\bar{X}	8.55 (47)	9.84 (148)	2.56 (292)	3.24 (967)
Vershil	1.29		0.68	

proef er een significant verschil is wat het gemiddeld aantal sporten betreft tussen mannen en vrouwen (4.76 – 3.40**). Wanneer we nu deze relatie bekijken bij de respondenten die geïnterviewd werden door een interviewer met een gemiddelde duur van meer dan een uur dan bestaat er een verschil van 1.5 beoefende sport. Bij de andere groep valt dit terug op iets minder dan 1 sport.

Kenmerkend voor de vlugge interviewers is nog dat ze gemiddeld meer respondenten hebben bevraagd dan hun tragere kollega's. Op die manier komt een vrij kleine groep vlugge interviewers (12 %) naar voren die een vrij groot aantal interviews (23 %) hebben afgenomen en die bij vergelijkbare respondenten verschillende resultaten bekomen hebben.

De analyse van de interviewduur, geïnspireerd vanuit de veronderstelling omtrent de verdeling van de interviewduur, bracht ons op het spoor van een tweede belangrijke faktor die de kwaliteit van de gegevens beïnvloedt, nl. de snelheid waarmee het interview wordt afgenomen.

Naast het reeds gesuggereerde interpretatief gedrag van de interviewer hebben we hier onrechtstreeks een tweede indicatie van het belang van het interviewergedrag op de kwaliteit van de gegevens.

EEN DERDE DIAGNOSTISCH MOMENT : DE RANGORDE VAN DE INTERVIEWS

Opnieuw vanuit het idee dat antwoorden slechts onderling vergelijkbaar zijn als ze ontstaan binnen vergelijkbare stimuluskondities is het noodzakelijk dat het eerste interview van een bepaalde interviewer op dezelfde wijze gebeurt dan zijn laatste

interview. De volgorde van de interviews mag daarom niet samenhangen met de antwoorden.

Tabel 9

Gemiddelde interviewduur (in minuten), gemiddeld aantal aktueel beoefende sporten, gemiddeld aantal ooit beoefende sporten, gemiddeld aantal sporten belangstelling en gemiddelde leeftijd naar volgorde van interview

	Duur	Beoefenen	Ooit	Belang	Leeftijd	N
Eerste interview	86.19	5.11	4.30	9.30	39.97	67
Tweede interview	80.02	4.66	4.02	10.49	38.61	67
Derde interview	75.87	3.82	4.49	9.02	39.31	67
Vierde en volg.	69.34	4.00	4.18	8.31	36.17	1282
F	13.00**	1.74	0.18	1.77	2.70	
N	1479	1484	1484	1484	1483	

We zien dat er een verschil bestaat van meer dan 15 min. tussen de gemiddelde duur van het eerste interview en de gemiddelde duur van het vierde en de daarop volgende interviews. Wellicht zijn er hier verschillende oorzaken gezamenlijk aan het werk : een te geringe vertrouwdheid met de vragenlijst (wat verband houdt met een te korte interviewtraining), een verschil in ervaring tussen de interviewers en een negatieve evaluatie van de kosten (o.a. tijd + verplaatsing) en baten (o.a. verdienste) analyse die resulteert in het minder registreren van het aantal beoefende sporttakken welke de beste tijdsbesparende variabele is. Alhoewel de verschillen tussen het gemiddeld aantal beoefende sporten niet significant zijn, zien we toch een dalende trend van meer dan 1 sport. Aangezien de gemiddelde leeftijd bij de eerste interviews iets hoger ligt kan dit zeker geen verklaring zijn. Integendeel verwacht zou worden dat ze lager liggen daar leeftijd negatief korreleert met de aktuele sportbeoefening. We merken hierbij op dat er geen verschillen werden vastgesteld bij de variabelen geslacht en het al of niet studeren. Verder zien we dat bij de twee overige basisvariabelen er geen duidelijke trend aanwezig is.

We wezen reeds op de mogelijke invloed van ervaring. We willen dit in een volgend punt verder uitwerken.

Ervaren versus onervaren interviewers

Ongeveer 40 % van de respondenten werd geïnterviewd door interviewers zonder interviewervaring. Er werd reeds gesteld dat dit een oorzaak kan zijn van de langere duur van de eerste interviews. Wanneer we de resultaten bekijken in tabel 10 dan zien we dat de gemiddelde duur bij de ervaren interviewers inderdaad iets lager ligt maar vooral dat de wijze waarop die daalt anders verloopt bij de interviews afgenomen door interviewers zonder ervaring. Terwijl er bij de eerste groep onmiddellijk na het eerste interview een daling is van bijna 10 min., zien we bij onervaren interviewers die daling pas na het tweede interview. Deze resultaten wijzen erop dat naast ervaring op zijn minst ook nog de vertrouwdheid met de vragenlijst meespeelt.

Tabel 10

Gemiddelde interviewduur (in minuten) naar ervaring en volgorde interview

Volgorde	Wel ervaring	Geen ervaring
Eerste interview	84,41 (37)	88,69 (29)
Tweede interview	75,49 (37)	85,97 (29)
Derde interview	77,54 (37)	74,79 (79)
Vierde en volgende interview	68,74 (753)	70,36 (502)
Totaal	70,08 (864)	72,25 (589)

Opnieuw rijst de vraag of dit nu ook resulteert in andere resultaten. Uit de volgende tabel blijkt dat bij twee van de drie basisvariabelen er een significant verschil bestaat tussen respondenten geïnterviewd door ervaren interviewers en respondenten geïnterviewd door onervaren interviewers.

Tabel 11

Gemiddeld aantal aktueel beoefende sporten, gemiddeld aantal ooit beoefende sporten en gemiddeld aantal sporten belangstelling naar ervaring

	Beoefenen	Ooit	Belang	N
Ervaring	3.62	3.68	8.32	878
Geen ervaring	4.59	4.45	8.38	598
F	19.96**	8.75*	0.16	

De verschillen zijn ditmaal het grootst bij de variabele aktuele sportbeoefening. Bete-
kenisvol is de wijze waarop dit verschil tot stand komt (Tabel 12).

Tabel 12

Gemiddeld aantal aktueel beoefende sporten naar ervaring en volgorde interview

Volgorde	Wel ervaring	Geen ervaring
Eerste interview	5,22 (37)	4,72 (29)
Tweede interview	4,65 (37)	4,76 (29)
Derde interview	3,78 (37)	4,00 (29)
Vierde en volgende interview	3,51 (757)	4,57 (503)
Totaal	3,64 (868)	4,56 (590)

Bij de ervaren interviewers zien we een systematische daling van het gemiddeld aantal sporten. Deze beweging is geenszins terug te vinden bij de andere groep. M.a.w. de daling in de interviewduur resulteert enkel bij de ervaren interviewers in een mindere registratie van het aantal beoefende sporten. Dit moet wellicht in verband gebracht worden met de reeds eerder gestelde kosten baten analyse die vooral bij de ervaren interviewers, die meerdere referentiepunten hebben, negatief geëvalueerd wordt.

Wanneer we teruggrijpen naar het uitgangspunt van het derde diagnostisch moment nl. dat de volgorde van afname niet mag samenhangen met de antwoorden dan zien we dat dit voor deze variabele enkel opgaat bij de onervaren interviewers.

SYNTHESE

De drie diagnostische momenten, telkens afgeleid uit een veronderstelling omtrent de aard van een interview, leverden ons een aantal factoren op die in verband konden gebracht worden met de aard van de bekomen gegevens. Zo zagen we o.a. dat de interviewer op zichzelf en kenmerken van interviewers zoals ervaring, snelheid van interviewen en eigen rapportering van aktuele en vroegere sportbeoefening en belangstelling een zekere verklaringskracht hebben ten aanzien van de drie basisvariabelen. De verschillende factoren werken echter op een verschillende wijze in op de afhankelijke variabelen. Dit kan geïllustreerd worden aan de hand van de beta-koëfficiënten zoals die berekend worden binnen een multiple-klassifikatie analyse. We gebruiken beta-koëfficiënten hier op de wijze zoals die aangeraden wordt door Andrews e.a. "thus the beta coefficients must be interpreted with caution and are useful only for indicating the relative importance of the various predictors" (Andrews, 1969, 118).

Tabel 13

Multiple-klassifikatie analyse met als afhankelijke variabelen de drie basisvariabelen en als onafhankelijke variabelen ervaring, snelheid en eigen rapportering (Beta-koëfficiënten)

	Ervaring	Snelheid	Eigen rapportering	R ²
Aantal beoef. sporten	0.11 ↑	0.09	0.04 ↓	0.02
ooit	0.06 (B)	0.15	0.09 (A)	0.03
belangstelling	0.02 ↓	0.18	0.17 ↓	0.07

Zo zien we dat het aantal beoefende sporttakken het sterkst beïnvloed wordt door ervaring en in mindere mate door de snelheid. Bij het aantal ooit beoefende sporten wordt de impact van de snelheid het grootst, terwijl bij het aantal sporten waarvoor men belangstelling heeft zowel de snelheid als de eigen rapportering belangrijk zijn.

Er werd gepoogd om deze kenmerken van de interviewer te vertalen naar interviewer-gedrag dat er wellicht uit voortvloeit. Zo stelden we vast dat naarmate de vaagheid van de vraagstelling toenam er wellicht meer ruimte is voor interpretatief gedrag welke gebeurt in functie van eigen rapportering omtrent het onderwerp. Dit moet de stijging (pijl A) van de beta-koëfficiënt verklaren die we vinden onder de eigen rapportering. Verder kunnen we bij de ervaren interviewers in feite een tweede moment van interpretatief gedrag onderkennen dat gebeurt op basis van een negatieve evaluatie van de kosten baten analyse en dit resulteert dan in een tijdsbesparende interpretatie nl. het niet registreren van een bepaalde sport. Dit moet dan de grootte van de beta's verklaren onder ervaring (pijl B).

Verder is de werking van de factoren onderling niet onafhankelijk van elkaar. We willen dit tot slot illustreren aan de hand van een factorieel experiment met als afhankelijke variabele het aantal beoefende sporten.

Tabel 14
Gemiddeld aantal aktueel beoefende sporten naar ervaring, snelheid en eigen rapportering

Ervaring Snelheid Rapportering	Wel				Geen			
	Vlug		Traag		Vlug		Traag	
	Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
\bar{X}	2,66	3,24	4,44	3,63	4,26	4,23	5,08	4,61
N	(128)	(85)	(197)	(468)	(66)	(60)	(71)	(401)

Onder controle van de overige variabelen zien we dat het gemiddeld aantal sporten bij respondenten geïnterviewd door ten eerste ervaren interviewers lager ligt dan bij respondenten geïnterviewd door interviewers zonder ervaring en ten tweede dat hetzelfde gemiddelde lager ligt bij respondenten geïnterviewd door vlugge interviewers. Beide effecten zijn zoals uit de variantie-analyse blijkt significant.

De eerder opgemerkte geringe verklaringskracht van de variabele rapportering eigen aktuele sportbeoefening moet in verband gebracht worden met het hier te onderkennen interactie-effect tussen deze variabele en de snelheid (sign. 0.07) in die zin dat de verschillen tussen het gemiddeld aantal sporten bij respondenten geïnterviewd door interviewers die zelf weinig of veel sporten rapporteerden anders ligt bij trage interviewers dan bij vlugge interviewers en dit onder controle van ervaring van de interviewer. Bij de vlugge interviewers zijn de resultaten tegengesteld aan de verwachting. Dit zou er kunnen op wijzen dat interviews een traag verloop kennen juist wegens het feit dat de interviewer niet interpreteert in functie van zijn eigen rapportering.

We willen nog wijzen op het vrij aanzienlijke verschil tussen de conditie : wel ervaring, vlug geïnterviewd, en weinig eigen rapportering en de conditie : geen ervaring, traag geïnterviewd en weinig eigen rapportering (verschil = 2,42).

BESLUIT

We hopen dat we met deze proeve van onderzoek naast het feit dat het gebruik van het survey-interview niet probleemloos is ook de noodzaak hebben aangetoond van een formele analyse van het materiaal op basis van andere dan inhoudelijke gronden. De uitgevoerde analyse biedt daartoe hopelijk een aanzet tot een dergelijke onderzoeksstrategie. Het uitwerken van een dergelijke strategie zal onvermijdelijk leiden tot een meer investering in de fase van de dataverzameling (o.a. inzamelen van de gegevens van de interviewers zelf omtrent het onderwerp). Wij menen echter dat hij bijkomend inzicht in de aard van het materiaal, op basis waarvan er inhoudelijke uitspraken gedaan worden, deze meerinvestering overwaard is.

lijke analyses naast de diagnostische waarde ook een remediërende waarde zal hebben o.a. bij de konstruktie van vragenlijsten en het opzetten van een interviewtraining.

SAMENVATTING

In dit artikel wordt nagegaan in welke mate dat binnen een bepaald onderzoek de doelstelling van het survey-interview nl. het op betrouwbare wijze bekomen van geldige informatie, gerealiseerd werd. Uit veronderstellingen omtrent de aard van een interview werden hiervoor drie diagnostische momenten afgeleid : interviewer-variantie, analyse van de interviewduur en de rangorde van de interviews.

De afhankelijke variabelen die in de analyses werden gebruikt zijn : het aantal sporten dat men het laatste jaar beoefend heeft, het aantal ooit beoefende sporten en het aantal sporten waarvoor men ooit belangstelling heeft gehad.

Uit de resultaten bleek dat de interviewer op zichzelf en kenmerken van interviewers zoals ervaring, snelheid en eigen rapportering van aktuele en vroegere sportbeoefening en belangstelling een zekere verklaringskracht hebben ten aanzien van deze drie basisvariabelen.

De vaagheid van de vraagstelling – met daaraan verbonden de grotere mogelijkheid voor interpretatief gedrag in functie van eigen rapportering van de interviewer – en een negatieve kosten baten analyse konden daarmee in verband gebracht worden.

ABSTRACT

This article examines to what degree within a certain investigation the objective of the survey-interview, viz. the obtaining of valid information in a reliable way, is realized. Starting from assumptions concerning the nature of an interview three diagnostic moments were deduced for this purpose : interviewer-variance, analysis of the duration of the interview and the order of the interviews.

The dependent variables used in the analysis are : the number of sports that one has pursued during the last year, the number of sports that one has ever pursued and the number of sports that one has been interested in at any time.

From the results it appeared that the interviewers themselves as well as some of their characteristics, such as experience, speed and own reporting of present and past sport and interests, have a certain explanatory force with regard to these three basic variables.

The vagueness of the question, with as a consequence the greater occasion for interpretative behaviour in function of own reporting by the interviewer and a negative profits and losses analysis could be related to this.

NOTEN

- * Met dank aan Prof. dr. J. Billiet en Prof. dr. J. Vanhoutvinck voor de suggesties bij het opstellen van de tekst en aan K. Bollen, dr. U. Claeys en J. Hertogen die de gegevens ter beschikking stelden.
- 1. Voor verdere informatie omtrent opzet en uitvoering wordt verwezen naar de publicaties van het onderzoek (Bollen e.a., 1982, deel I).
- 2. Er zou kunnen opgemerkt worden dat het noodzakelijk is om ook hier de interviewer mee op te nemen in de analyse (Dijkstra, 1981, 3). Het is trouwens mogelijk dat de door ons gevonden verschillen niet opwegen tegen de verschillen binnen de groepen die ontstaan door verschillen tussen interviewers. Het opnemen van de interviewerfaktor zou in dit geval resulteren in een geneste variantie-analyse. In een dergelijk design ontbreekt een interactieterm en moet bij de

berekening van het hoofdeffekt van de niet geneste variabele in de F-ratio gedeeld worden door de "Mean of Squares" van de variabele interviewer indien deze laatste beschouwd wordt als een random faktor.

We menen echter dat binnen onze vraagstelling, nl. het nagaan van verschillen tussen groepen respondenten, het niet noodzakelijk is om de interviewer mee op te nemen in de analyse.

Dijkstra heeft het trouwens voornamelijk over het evalueren van het effect van experimentele condities wat bij ons niet het geval is.

$$3. \text{ Skewness} = \frac{\sum_{i=1}^N [(X_i - \bar{X})/S]^3}{N} \text{ (derde moment)}$$

BIBLIOGRAFIE

- ANDREWS, F., J. MORGAN, J. SONQUIST, *Multiple Classification analysis*, Institute for Social Research, The University of Michigan, Ann Arbor, 1969.
- BOLLEN, K., U. CLAEYS, J. HERTOGEN, *Sportbeoefening in Vlaanderen opnieuw bekeken. Deel I : Onderzoeksmethode – Sportbeoefening : meetinstrumenten en algemene resultaten. Deel II : Sport in relatie tot leeftijd en geslacht.* S.O.I., Studiegroep voor Cultuurbevordering, 1982.
- BRENNER, M., Patterns of Social Structure in the research interview. In : BRENNER, M. (ed.), *Social Method and Social Life*, Academic Press, 1981, 115-158.
- DIJKSTRA, W., *De invloed van het gedrag van de interviewer op het antwoordgedrag van de respondent.* Technisch rapport bij ZWO-project 57-68, 1981.
- DIJKSTRA, W. and J. VAN DER ZOUWEN, Role Playing in the Interview : towards a theory of artifacts in the survey-interview, in R.F. GEYER and J. VAN DER ZOUWEN (eds.), *Socio-cybernetics*, Leiden, Nijhoff, 1978, 59-83.
- DIJKSTRA, W., J. ORMEL en G. VAN DE WILLIGE, Oorzaken van interviewer-variantie in survey-onderzoek, *Mens en Maatschappij*, 1979, 270-291.
- FREEMAN, G. and E.W. BUTLER, Some Sources of Interviewer Variance in Surveys, *Public Opinion Quarterly*, 1976, 79-91.
- HYMAN, H. Do they tell the Truth ?, *Public Opinion Quarterly*, 1944, 557-559.
- PHILLIPS, D.L., *Knowledge from What*, Chicago, Rand Mc Nally, 1971.